

1 d'octubre del 36 al Pati dels Tarongers amb el dissolt Comitè de Milícies Antifeixistes; Aiguader és el 5è per l'esquerra

JOSEP MARIA SAGARRA/ANC

TONI MATA I RIU. MANRESA

■ El nom d'Artemi Aiguader només seria una línia en la biografia del seu germà Jaume, qui va fer d'alcalde de Barcelona del 1931 al 34 i de ministre en temps de guerra, si l'historiador Joan Esculies (Manresa, 1976) no hagués rescatat de l'oblit la trajectòria de qui va ser l'home escollit per Lluís Companys per posar ordre al carrer poc després de l'esclat del conflicte. Mort el 1946 a Mèxic, el seu nom va desaparèixer de la memòria del catalanisme tot i que va exercir de conseller de Seguretat Interior fins als decisius Fets de maig del 1937.

«El govern de la Generalitat necessitava un home sense por per posar a ratlla els anarcosindicalistes, i Aiguader va rellevar el titular de Governació, Josep Maria Espanya, que es va exiliar a París a mitjan setembre del 36», explica Esculies, que va merèixer la Beca d'Estudis Històrics President Tarradellas 2020, convocada per la Fundació Josep Irla, amb el treball que ara ha sortit en format de llibre. «Ho va aconseguir? A mitges», conclou el periodista i historiador manresà.

Artemi Aiguader i Miró (Reus, 1899-Ciutat de Mèxic, 1946) es va fer càrrec del negoci de transports que la família tenia a la capital del

El manresà Joan Esculies rescata l'obra de l'home dur de Companys el 36

► L'historiador publica el retrat d'Artemi Aiguader, a qui el president de la Generalitat va encarregar l'ordre públic els primers mesos de la guerra

Baix Camp i als 23 anys ja va entrar en política. Com a membre del Partido Posibilista, una formació «republicana i d'idea espanyola, no catalanista», Aiguader va ser regidor i va arribar a exercir com a alcalde accidental en diverses ocasions. Amb la dictadura de Primo de Rivera (1923-30), el biografat «va desaparèixer de la vida pública, el seu rastre ha estat intrombable», apunta Esculies.

Un viratge radical

El recorregut per la vida d'Artemi Aiguader el podem reprendre l'octubre del 1930, «quan signa un manifest de queixa per l'expulsió de Francesc Macià que encapçalava Jaume Aiguader», el germà gran de la nissaga. «De republicà i gairebé anticatalanista, va fer un viatge cap als sectors més separatistes», explica. «Desconeixem en quin moment va integrar-se a ERC i a través de quin centre, organització o casal, si és que ho va fer en els seus primers mesos d'existència», afegeix. Sí que és té

Joan Esculies

El polític reusenc va ser l'escollit per frenar els anarquistes, va morir el 1946 a Mèxic i ha estat oblidat pel catalanisme

constància que Artemi Aiguader és una de les 400 persones que el 14 d'abril del 1931, quan Macià va proclamar la República Catalana, va tenir un passatge per entrar al Palau de la Generalitat.

Segons exposa Esculies, «Aiguader era un militant, un home de partit, d'acció, contundent, no volia càrrecs». Tot i això, durant els Fets d'octubre del 34 -Companys va proclamar l'Estat Català i el govern va acabar a la presó-, «l'Artemi no va sortir a disparar trets, se'n va anar a l'exili i els periodistes de la Lliga el van acusar de covard. Ell es va indignar i jo plantejo que la seva actuació en Fets de maig del 37, tot i que no va ser un acte irreflexiu, fruit de la fama de ser una baliga-balaga, sí que s'hi pot veure una torna del 34, per demostrar que no era un covard».

Tal com explica el manresà, «s'ha donat la imatge que la Generalitat va desaparèixer durant la guerra i no és veritat; en els primers va quedar descol·locada,

↓

Les biografies de Tarradellas i Selves i Carner, a l'horitzó

► La vasta producció bibliogràfica de Joan Esculies sobre temes i personatges de la vida política catalana del segle XX sumarà el proper mes de març el seu projecte més ambiciós, la biografia de Tarradellas en la que fa anys que està treballant i que publicaran Pòrtic en català i RBA en castellà. Periodista i historiador, el 2018 va guanyar el Premi Gaziel amb la biografia d'Ernest Lluch. I en l'horitzó dels inicis del 2023 hi ha la publicació del retrat de Joan Selves i Carner (Castellatallat, 1899-Barcelona, 1934), que va ser el primer alcalde de Manresa durant la República i també va exercir com a conseller del Govern català.

però a partir de l'agost va anar recuperant quotes de poder, com per exemple en l'ordre públic». Esculies indica que «la historiografia ha dit que Aiguader era filocomunista, però no és veritat, ell i Companys coincidien tàcticament amb el PSUC en el sentit que calia anar de cara contra la CNT i la FAI; en canvi, Tarradellas creia que el que calia era involucrar-los per anar-los modelant i anar recuperant el terreny perdut a l'inici de la guerra a la rereguarda».

La tensió entre el govern català i els anarquistes va culminar en els Fets de maig del 37, quan les forces d'ordre públic de la Generalitat, comandades per Rodríguez Salas, del PSUC, i amb una ordre escrita d'Aiguader, van ocupar la seu de Telefònica, a la plaça Catalunya, perquè dominar l'edifici implicava controlar les comunicacions, fins aleshores en mans dels anarquistes. «Quan l'Azaña trucava a Companys, els de la CNT s'assabentaven de tot», indica Esculies a tall d'anècdota.

Els enfrontaments van durar del 3 al 7 de maig i no van tenir un guanyador clar, però va significar la fi del poder de la CNT i la FAI i la irrupció del govern estatal en el control de l'ordre públic a Catalunya. «La CNT va reclamar a Companys que fes plegar Aiguader i el reusenc se'n va anar perquè si no l'haurien matat», diu Esculies.

Artemi Aiguader va acabar vivint a Mèxic, «es va implicar en el partit i va morir el 1946, essent durant anys un personatge oblidat, un secundari».